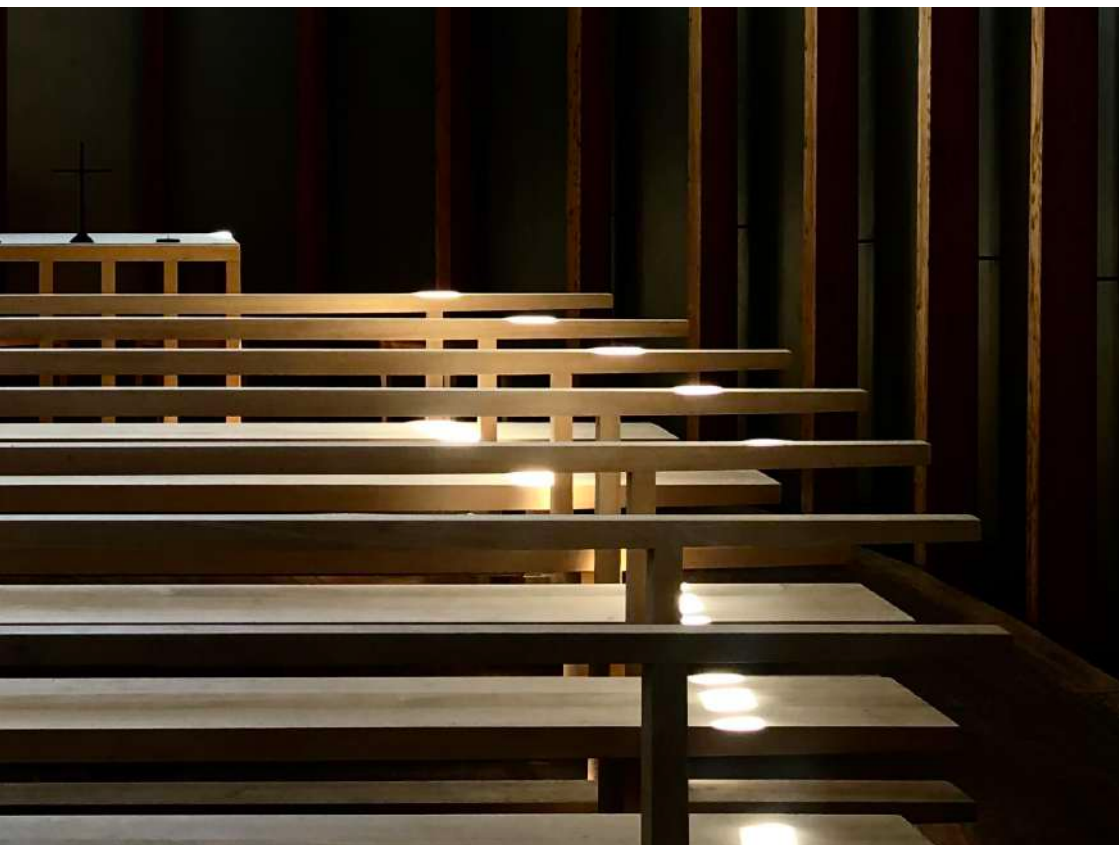
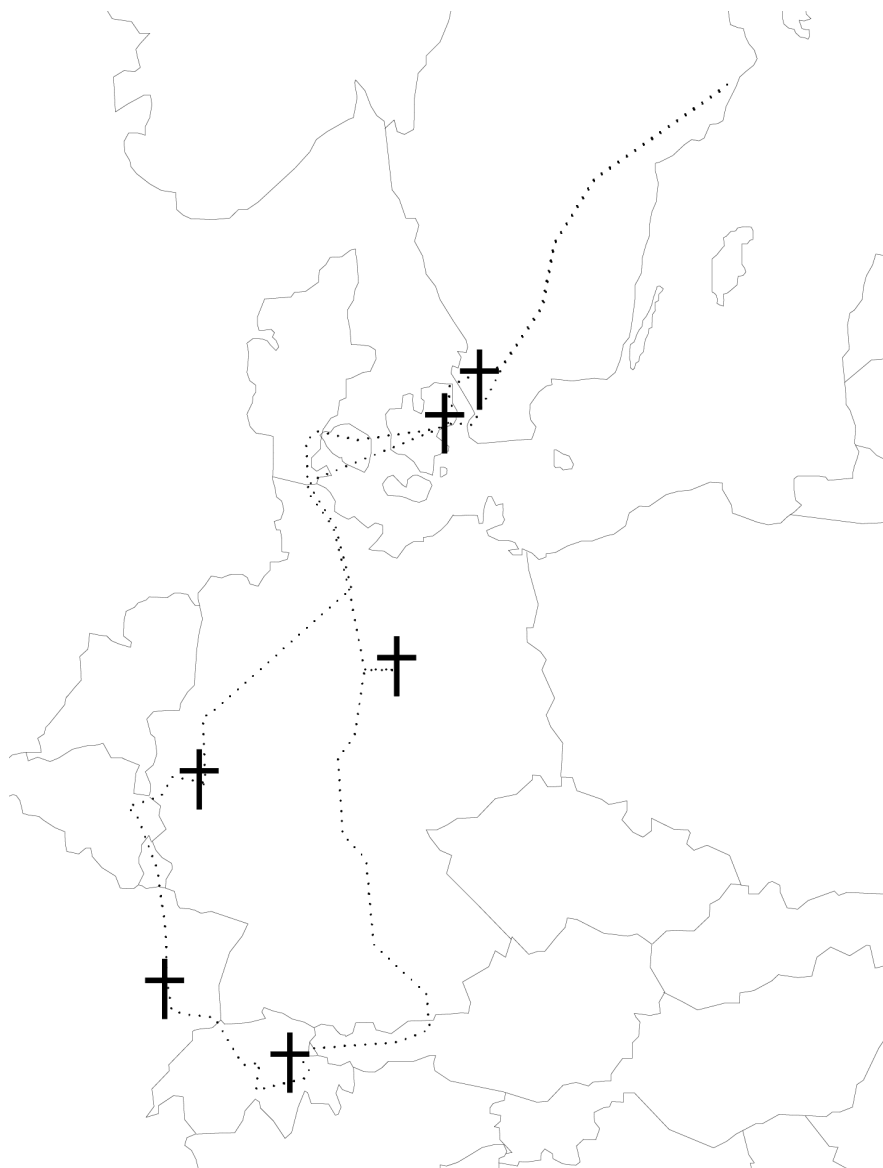

ljus i moderna kyrkor

fellisa mejias stensmark
med stöd från hawermans stipendiefond

stockholm **KLIPPAN** hamburg **WOLFSBURG** innsbruck lichtenstein
SUMVITG belfort **RONCHAMP** köln **MECHERNICH** luxemburg liège
KÖPENHAMN stockholm

ljuset - projektet

Ljusets sinnliga påverkan genom mötet med det byggda är förundrande. I skildringar av moderna kyrkor beskrivs ofta att ljusets möte med rummets former och ytor är det som berör, som gör rummen levande och skapar upplevelsen av gudomlig närvaro. Under de första tre åren av min utbildning har jag i samtliga projekt haft kyrkor som referenser, samt skrivit uppsatser om ämnet när jag har kunnat välja. Att studera ritningar, fotografier och texter har gett mig en viss förståelse och inblick i hur arkitekterna tänkt för att skapa de här rummen, men det har samtidigt väckt många frågor. För att besvara de här frågorna behövde jag därför uppleva ljuset i verkligheten.

kyrkan - en rumsupplelse för alla

Det finns få platser som berör såsom kyrkor gör och de kan beröra även den mest övertygade ateist. Att ljuset berör har ju egentligen inte med religionen i sig att göra, men kyrkor och kapell är några av de få platser där arkitekter har fått möjlighet att iscensätta sådana upplevelser. Alla människor har tillträde, men för att ytterligare demokratisera upplevelser som de här borde det finnas fler sådana rum utanför den religiösa kontexten.

Efter att ha läst litteratur om både äldre och moderna kyrkor, har jag iakttagit ett skifte från större fokus

på konstruktion och det praktiska utövandet av religionen, till att i högre grad handla om den rumsliga och sinnliga upplevelsen. Förmodligen är detta en spegling av kyrkans förändrade roll i samhället. Från de stora monumentala kyrkornas arkitektoniska uttryck som speglade kyrkans makt och inflytande över människorna, till modern tid då kyrkan inte längre har samma inflytande samhälleligt, utan påverkar oss på andra sätt. Samspelet mellan arkitektur och religion har alltid funnits, men har förändrats till en enhet som med hjälp av ljuset berör människans sinnen.

färg eller svartvitt - sinnena

Med tanke på att resans syfte var att studera mötet mellan ljus och form, funderade jag på huruvida det kunde vara givande att studera fotografierna i svartvitt. Snabbt insåg jag dock att ta bort färgen innebär att skala av en ytterligare dimension av den sensoriska upplevelsen eftersom de andra sinnesintrycken, lukt, ljud och temperatur, inte finns i det här formatet.

tack

Slutligen vill jag rikta ett varmt tack till Hawermans stipendiefond och Sveriges Arkitekter för en fantastisk resa och för inspirationen att utforska ämnet vidare.

Fellisa Mejias Stensmark, 2025

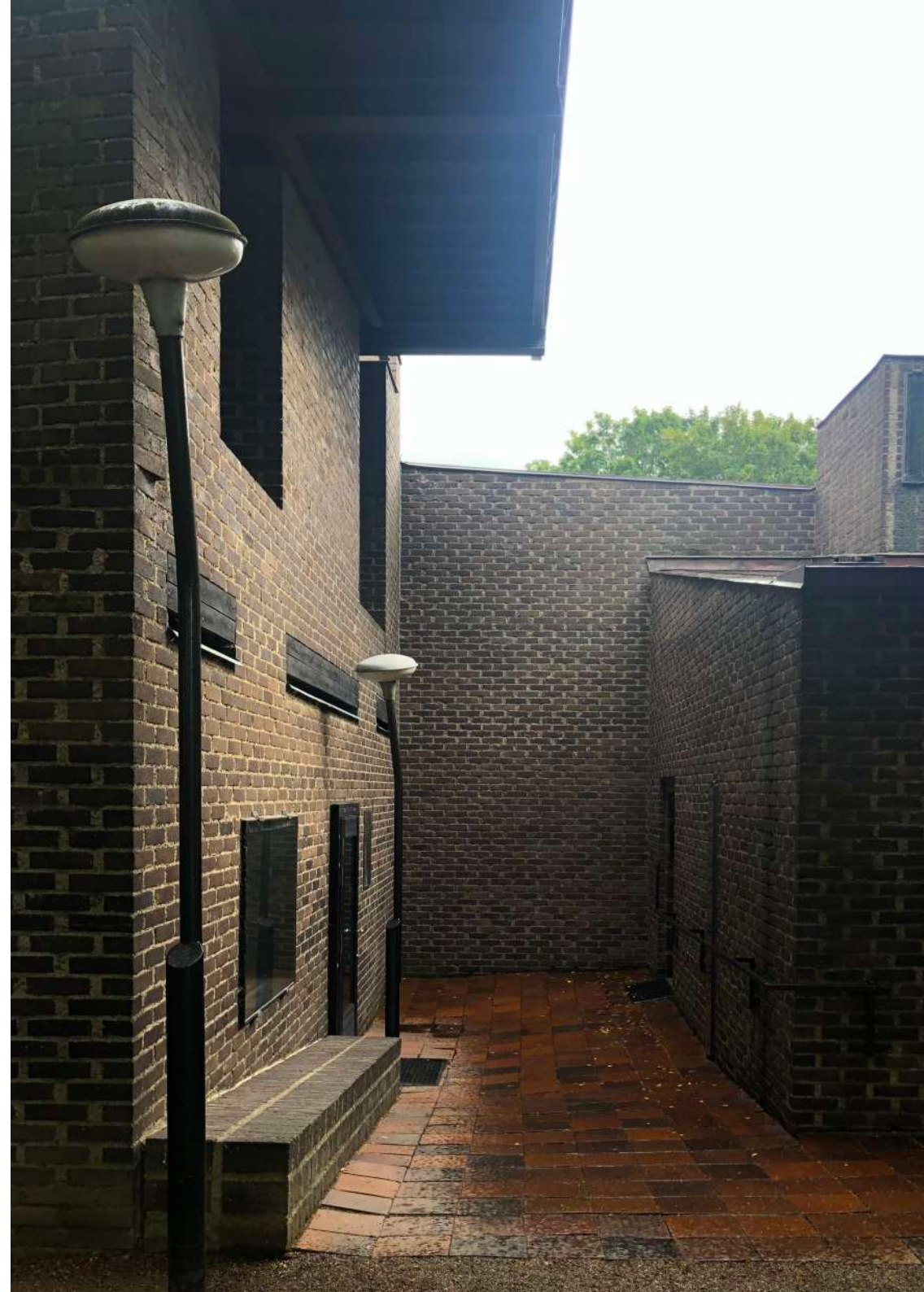
sankt petri kyrka

SIGURD LEWERENTZ, KLIPPAN, 1962-66

Ofta beskrivs det hur Lewerentz arbetade utifrån mörkret istället för ljuset, vilket särskiljer det här verket från de andra och det gjorde det här besöket särskilt intressant.

Vid kyrkan möttes jag av en grupp människor och det visade sig att säsongens sista guidade rundtur precis skulle börja. Guiden berättade skämtsamt om turister som åkt långväga för att sedan inte hitta till den så anspråkslösa entrén. Det känns ganska typiskt Lewerentz, att besökaren möts av en nedåtsluttande och lite oregelbunden markläggning och sedan ett lågt välv tak i kapprummet där det tar en stund för ögonen att vänja sig vid mörkret.

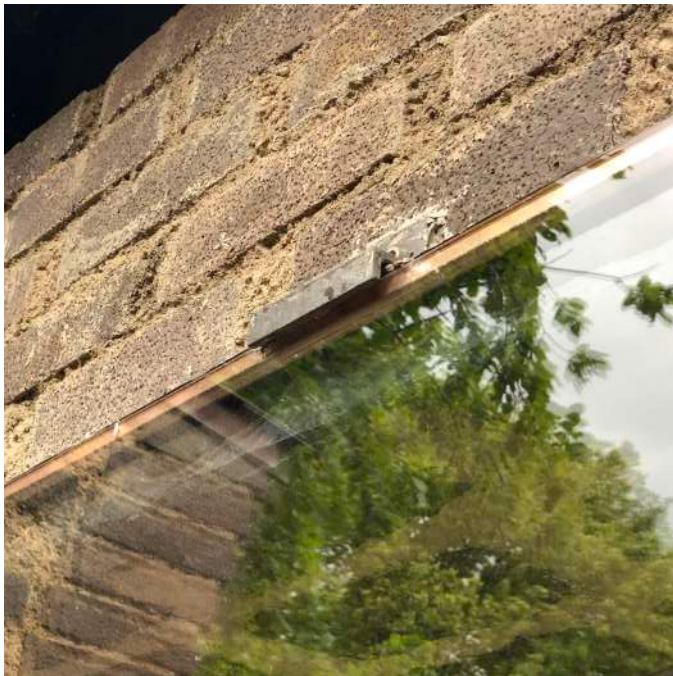
Huvudentrén, dörren längst in till höger.

Kyrksalen är stor med högt i tak, men upplevs ändå trygg och mänsklig. Efter att ha passerat kapprummet är ögonen perfekt inställda för att uppleva rummet, samtidigt som detaljer som fortfarande döljs av mörkret sakta avslöjas i takt med att ögonen vänjer sig mer och mer. Även här sluttar golvet som leder ner mot altaret. Det blir nästan en mystisk stämning och även om salen är stor och öppen är den inte blottande, eftersom mörkret skyddar och omfamnar en.

Genom de karaktäristiska öppningarna, likt de i Markuskyrkan i Björkhagen, silar precis rätt mängd naturligt ljus in.

heilig geist kirche

ALVAR AALTO, WOLFSBURG, 1958-62

I kontrast till föregående verk badar kyrkan i dagsljus. Det är helt öppet och allt blottläggs. Samtidigt är rummet rikt på avvikande former och detaljer och när de möts av det nästintill överflödande ljuset skapas en spänning och variation. Den välvda panelen omsluter och suger nästan in besökaren mot altaret.

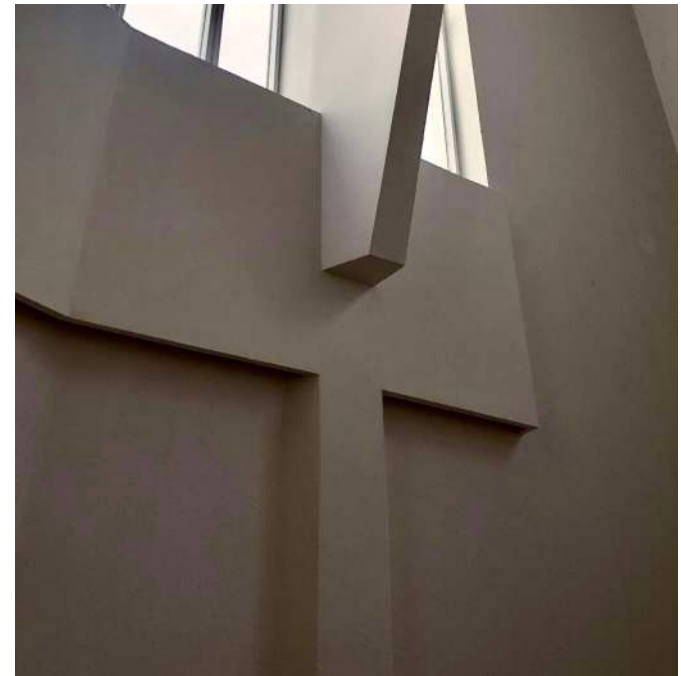

134 1-3
747
135 1-3
555
432
124
229
255 18-9

Detaljrikedomen gör
inte bara interiören
mer dynamisk, den för
den också samman
med världen och
detaljerna utanför.

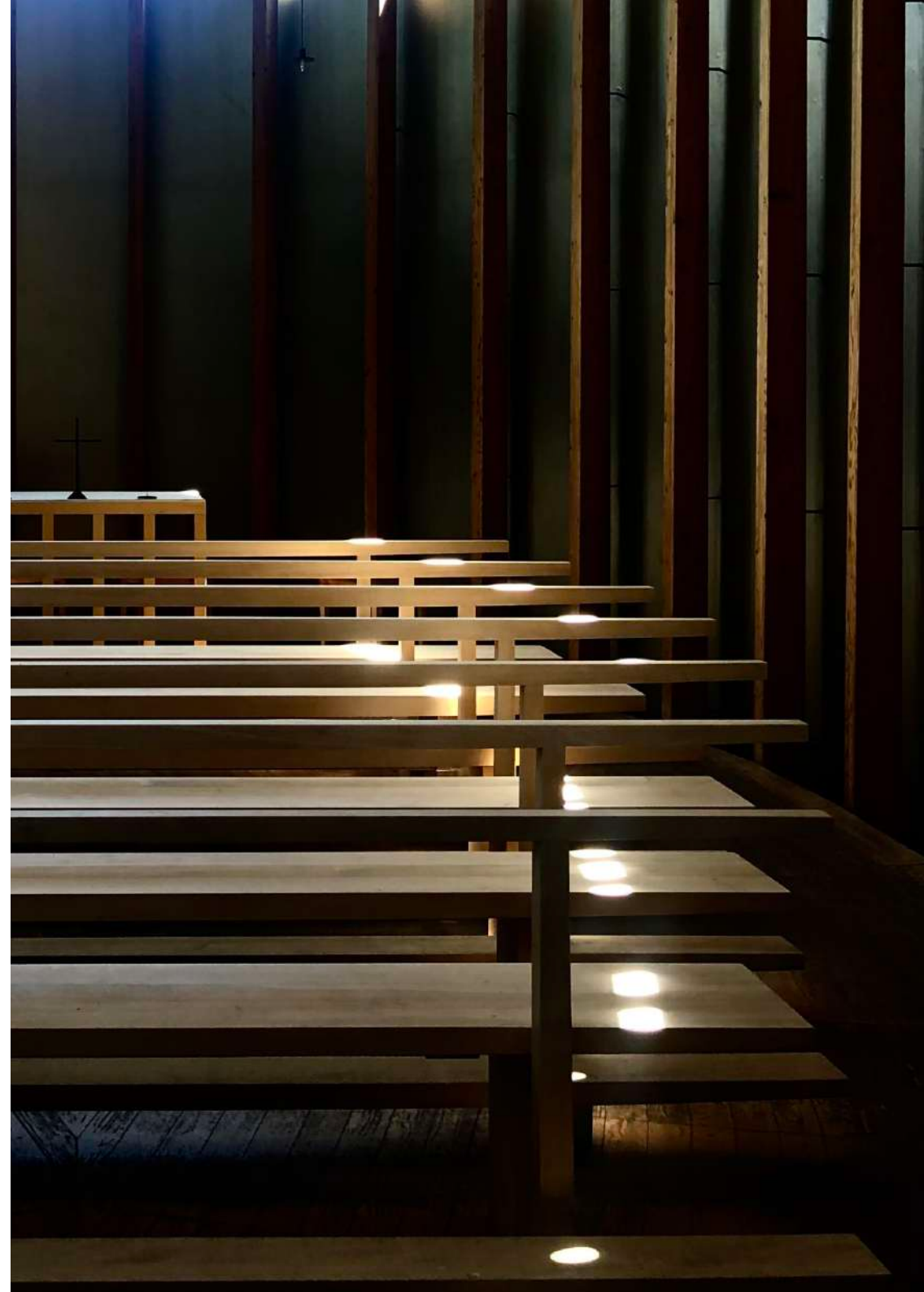

Det är intressant att se hur mycket mer levande det blir när ljuset möter alla olika texturer, indragningar, utskjutningar, material och tegelförband.

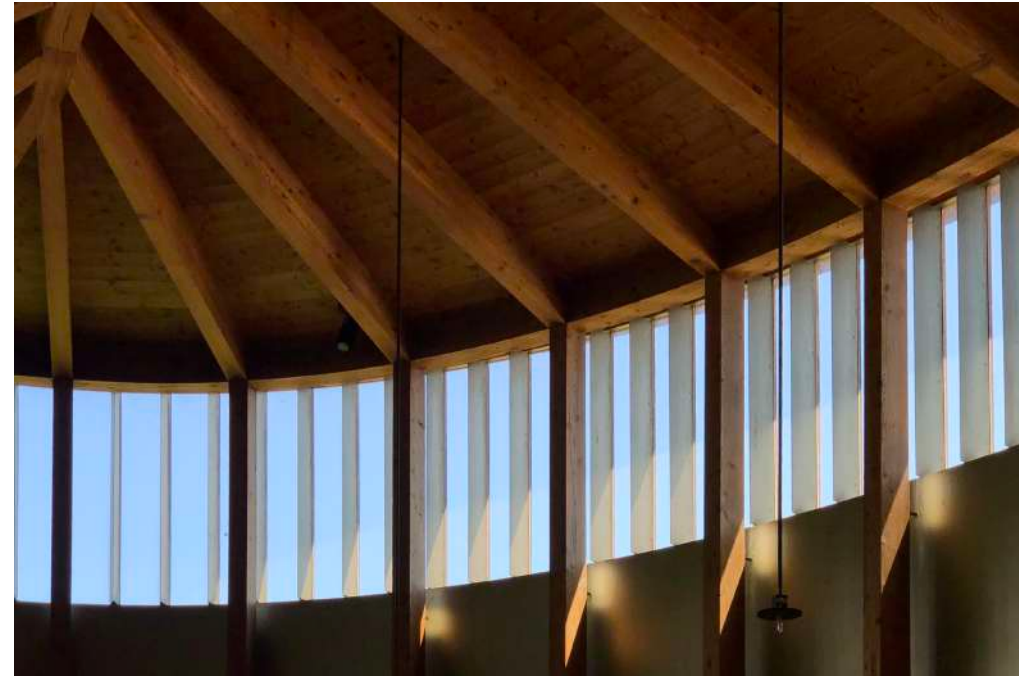
caplutta sogn benedetg

PETER ZUMTHOR, SUMVITG, 1984-89

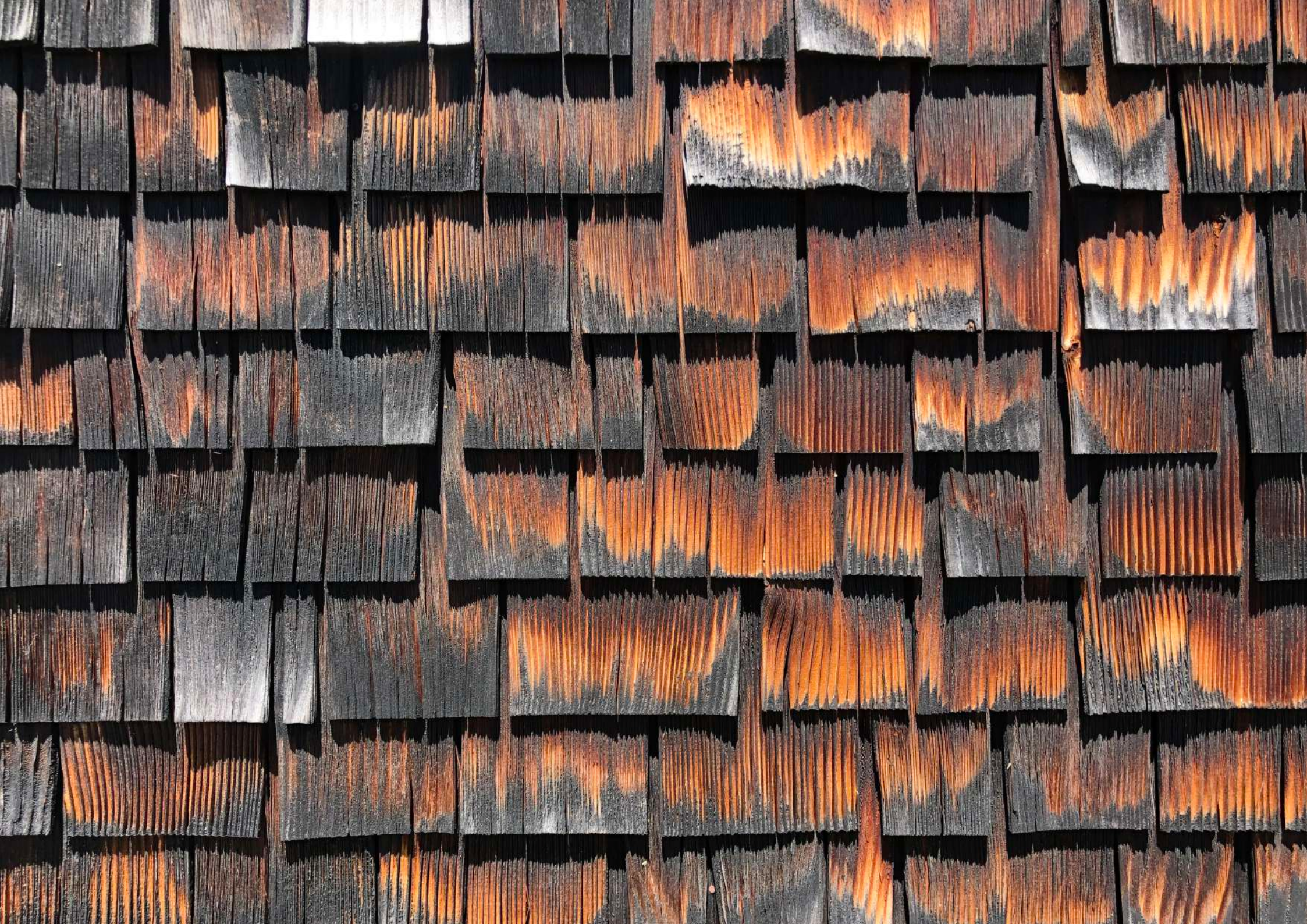
Efter en knapp timmes vandring från tågstationen i de vackra schweiziska bergen är det svårt att avgöra om det är naturen eller kapellet som är så överväldigande. Förmodligen både och. Ljuden från naturen stängs ute, det blir helt knäpptyst och det enda som finns kvar av omvärlden är ljuset och himlen. Vid den här tiden på dygnet stod solen ganska högt och bara ett tunnt pärlband av förmiddagsljus nådde in.

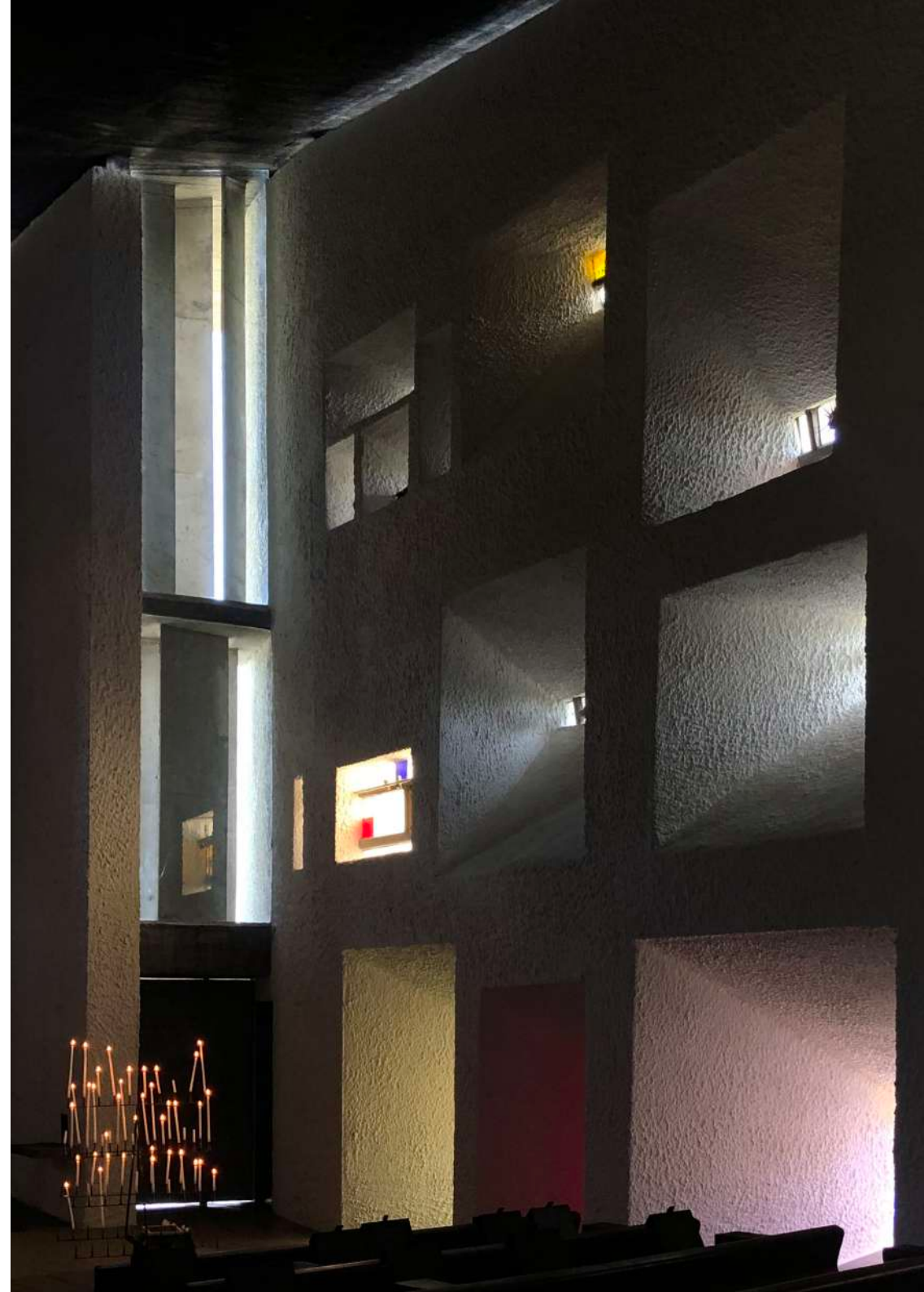
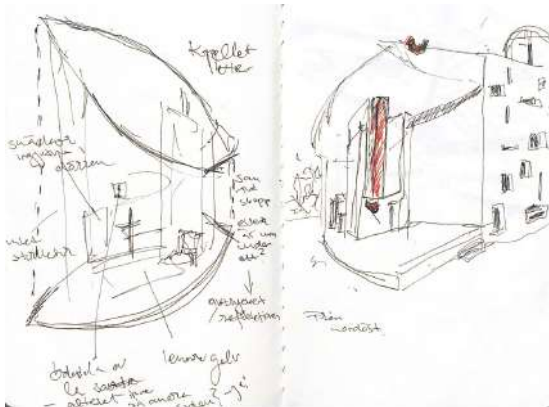
I takt med att solen rör sig på himlen påverkas rummet, ibland silar ljuset in, ibland lyser det in och olika ljusspel skapas. Det gör rummet levande.
Hur solen rör sig påverkar också exteriören. På vissa ställen har träet grånat mer och på andra har det behållit sin färg. Det blir en del av naturen.

notre dame du haut

LE CORBUSIER, RONCHAMP, 1950-55

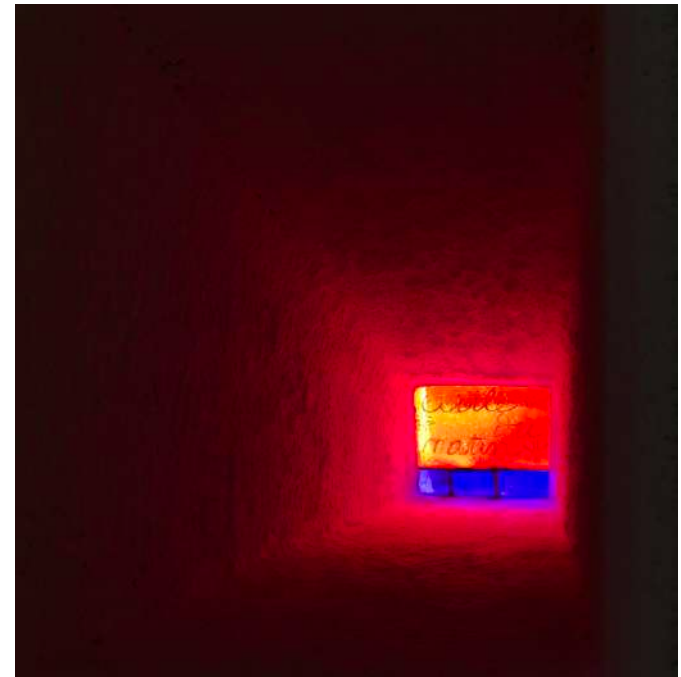
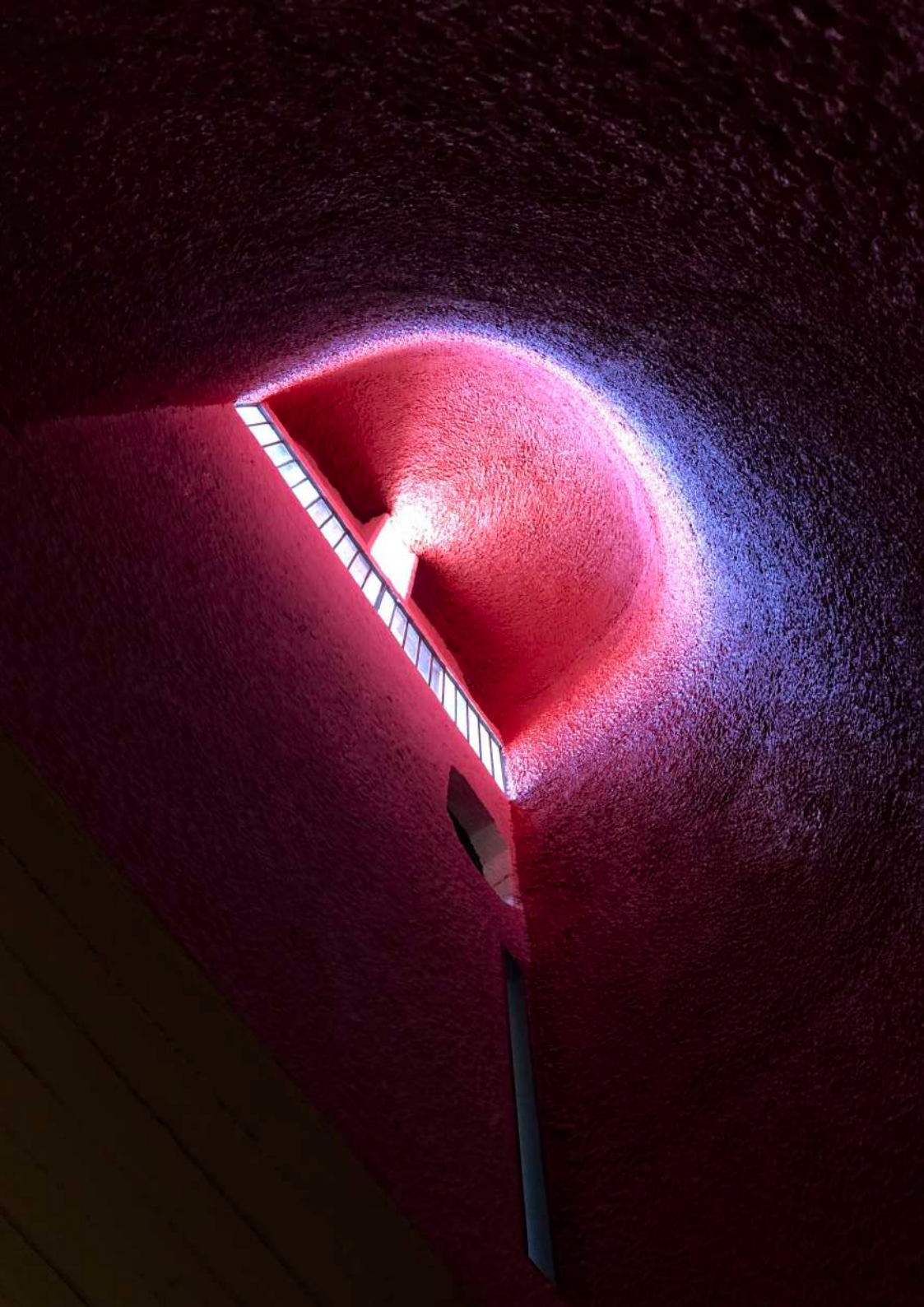
På tågresan hit läste jag en uppsats jag skrivit om det här kapellet, om ljusinsläppen och de många teorier som finns om detaljernas betydelse. Med den i färskt minne var det särskilt intressant att uppleva det jag skrivit om i verkligheten och känna efter huruvida jag höll med och blev berörd på samma sätt.

Det yttre kapellet var något alldeles särskilt. Den skeppslika formen, den vidöppna utsikten över landskapet, det bitvis glatta och reflekterande golvet mot de grova väggarna, samt alla små detaljer blev jag helt tagen av. Att det skulle beröra mig mer än det inre kapellet hade jag inte väntat mig.

Corbusiers sätt att arbeta med ljuset på olika sätt ger kapellet en annan typ av rikedom i jämförelse med de andra besökta verken. Även om det naturliga ljuset är utgångspunkten används även färg på olika sätt, vilket förstärker upplevelsen.

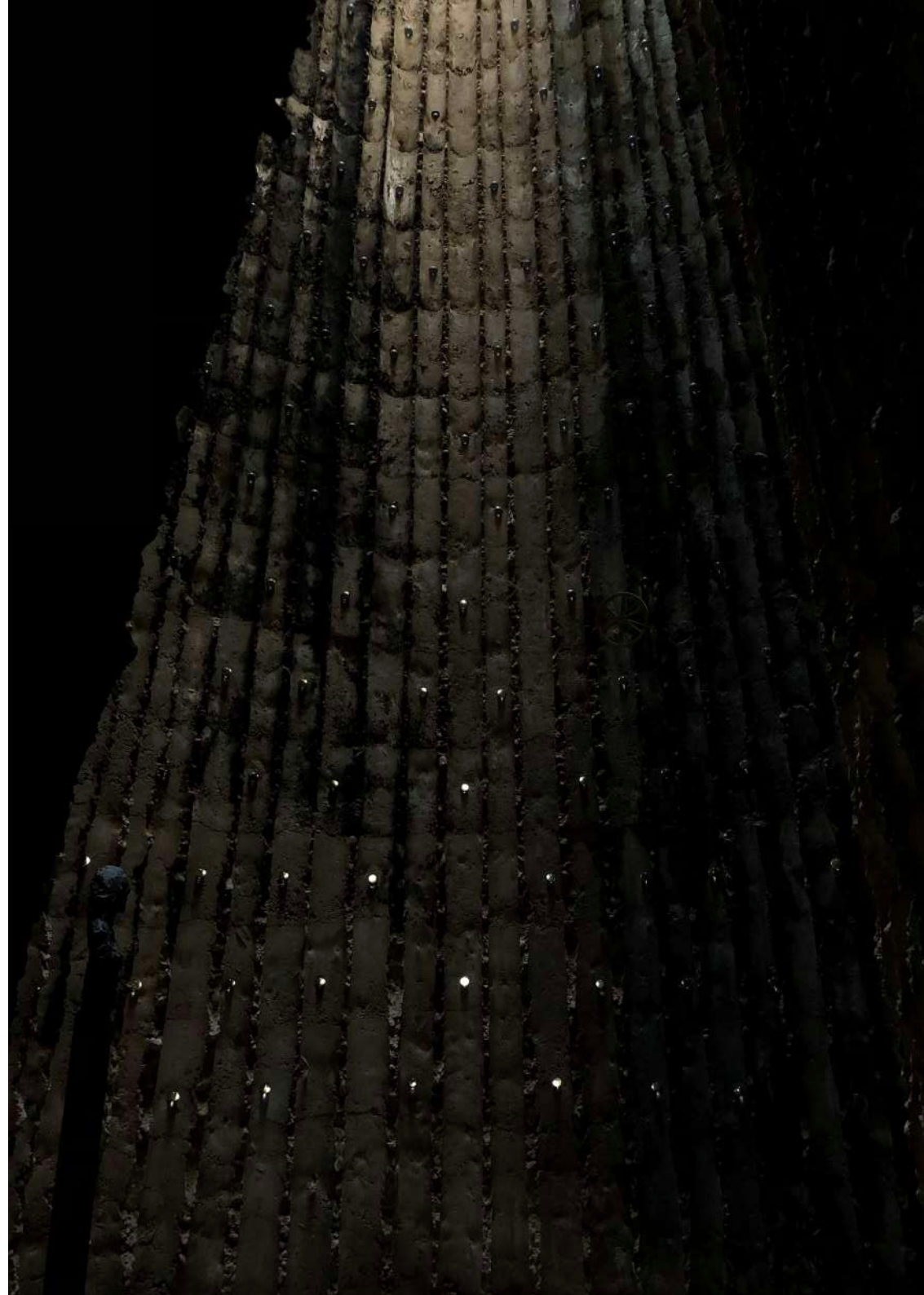
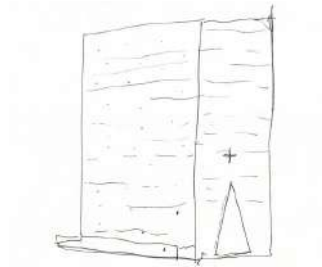
ofärgat glas + vit yta
färgat glas + vit yta
ofärgat glas + färgad yta

bruder klaus feldkapelle

PETER ZUMTHOR, MECHERNICH, 2005-07

Inför det här besöket hade jag i ärlighetens namn inte så höga förväntningar och frågade mig hur berörande det faktiskt skulle vara, kanske för att det ofta porträtterats som ett typiskt coolt ljusprojekt. Därför blev jag förvånad över hur stark upplevelsen faktiskt var. Innanför den tunga dörren kändes den bäcksvarta, egentligen korta gången in, nästan oändlig. Efter några steg i totalt mörker träder ljuset fram.

De insprängda glaskulorna i den ruffa betongen ger en till dimension i mötet mellan ljuset och rummets ytor.

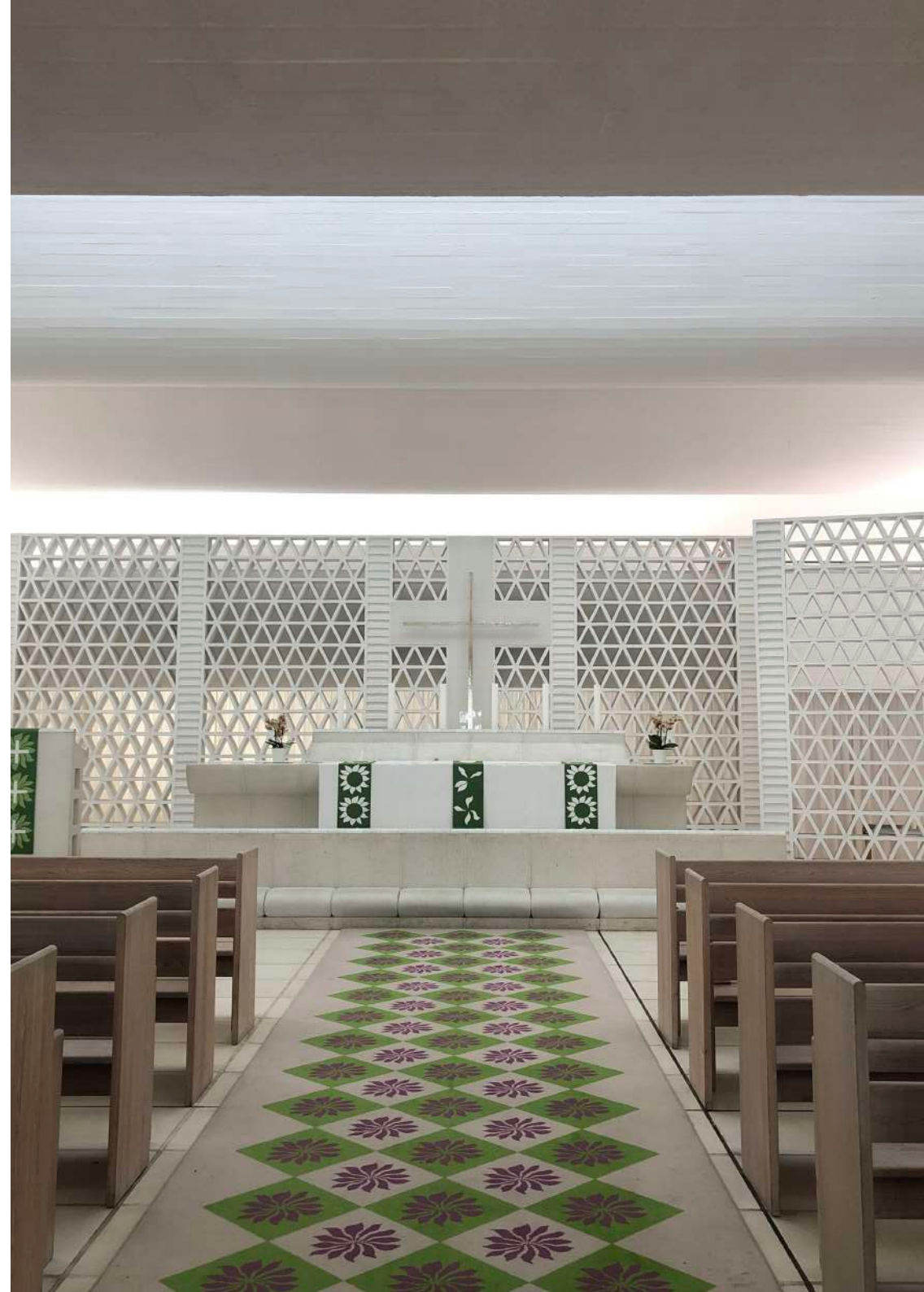

bagsværd kirke

JØRN UTZON, KÖPENHAMN, 1973-76

Den här kyrkan använde jag som referensprojekt för ett kapell i årskurs två. Takets böljande former inspirerade mig och särskilt intressant var det att studera hur ljuset indirekt förs ner mellan dem. För besökaren blir de böljande formerna som olika skikt i siktlinjen beroende på var man befinner sig.

Kyrkrummets böljande former balanseras av byggnadens i övrigt ortogonala former. I entrén kontrasteras även ljuset, som här är starkare och lyser direkt in genom takfönster, till skillnad från kyrksalen där ljuset kommer in indirekt.

Det är det indirekta ljuset som gör att upplevelsen blir så speciell eftersom det fyller rummet så jämnt, samtidigt som kontraster uppstår i mötet med de texturerade ytorna.

